

УДК 069.01 (477+4)

**ТЕХНІЧНІ МУЗЕЇ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ:
ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ І ПРОБЛЕМИ ПРОФІЛЬНОЇ ПРИНАЛЕЖНОСТІ****Муравська С.В.**, канд. іст. наук*(Львівський інститут економіки і туризму)*

У статті автор аналізує історію виникнення технічних музеїв вищих навчальних закладів у Європі та зокрема в Україні. Пропонується узагальнена характеристика університетських сучасних музеїв цього профілю і точка зору на проблеми їх профільної приналежності.

Ключові слова: *технічний музей, техніка, університет, вищий навчальний заклад, профіль музею.*

Відомо, що технічні музеї є доволі різноаспектною групою музеїв, які збирають, зберігають, вивчають, експонують та популяризують творіння людських рук, пов'язані з історією і практикою розвитку техніки та технологій, а також – із життям і творчим генієм визначних експериментаторів, винахідників і вчених. Оскільки розвиток науки і техніки відбувається у тісному взаємозв'язку, і левову частку наук природознавчого профілю не можна собі уявити без використання в них техніки, не завжди легкою справою є виокремити приналежність музею до тієї чи іншої профільної групи. Співвідношення музеїв технічного та природознавчого напрямку із загальним терміном «музеї науки і техніки» не завжди виправдовує себе. Адже, наприклад, медичні музеї – це, передусім, музеї, покликані ілюструвати поступ медицини як окремої галузі знань, а використання технічних новинок у цьому процесі – важливий, але не основний елемент. До того ж, не існує чіткого критерію, яку частку серед фондів конкретного музею мають становити технічні пам'ятки, аби його по праву можна було вважати технічним. Зрештою, умовність самого терміну «технічний музей» дозволяє зараховувати до цієї категорії велику

кількість музеїв, які мають між собою більше відмінного, ніж спільного.

Однак обговорення існуючих класифікацій музеїв, в т. ч. технічного профілю, не є метою статті. Об'єктом вказаного дослідження є галузеві технічні музеї (дотримуючись поняття, наведеного вище), створені в структурі вищих навчальних закладів України III-IV рівня акредитації і присвячені окремим галузям науки, техніки і технології промислового виробництва (техніко-технологічні, сільськогосподарські, транспортні, засобів зв'язку, військової техніки, авіації і космонавтики та ін.). Хоча традиційно в цьому переліку фігурують медичні музеї [16, С. 118], автор не включила їх до свого поля зору, виходячи із особливостей музею вказаної категорії.

Спробу простежити тяглу історію розвитку університетських музеїв технічного профілю в Європі та Україні зроблено в праці Гріффена Л.О. та Константинова В.О. [3]. Однак автори ставили за мету дослідити розвиток технічного музейництва взагалі, а частина їхньої роботи, присвячена власне університетським музеям, є швидше зібранням енциклопедичного характеру про деякі існуючі музеї. Статті про технічні музеї ВНЗ зазвичай з'являлися в матеріалах конференцій

різних масштабів і є нарисами про історію існування конкретних музеїв [2; 5; 7; 11; 13; 14]. Схожа ситуація простежується і при аналізі європейської бібліографії проблеми. Португальська дослідниця Марта Лоуренсо фрагментарно охоплює її аспекти при висвітленні процесу становлення університетського музейництва в Європі [21]. Натомість, незважаючи на зростаючий інтерес упродовж останнього десятиліття до цього музейного явища, досі в англomовному середовищі не з'явилися публікації синтетичного характеру (тільки описового – як і в українських реаліях [22]), присвячені безпосередньо технічним музеям ВНЗ.

У Європі витоки технічного музейництва часто пов'язують із створенням астрономічних обсерваторій, які діяли головним чином при університетах. Наприклад, у 1633 (1634?) р. почала функціонувати астрономічна обсерваторія Лейденського університету (Нідерланди) [21, р. 360]. Вже незабаром ця традиція поширилася по цілій Європі. Цікаво, що в цьому ж університеті в 1675 р. було створено *theatrum physicum*. Таким чином, було закладено підвалини майбутнього кабінету фізики, без поступу якої неможливо уявити становлення техніки як галузі знань [23].

Перша хімічна лабораторія в більш-менш сучасному розумінні цього слова почала функціонувати теж в Нідерландах – в університеті м. Утрехта в кінці XVII ст. [21, р. 362]. Буквально через кілька років цей же університет закупив повітряний насос, започаткувавши тим самим кабінет фізики. Активний розвиток цієї науки в університеті вилився у створення 1777 р. *Natuurkundig Genootschap* (Товариства фізики), метою діяльності якого було дослідження в галузі експериментальної фізики і популяризація досягнень серед громадськості. Частина накопичених тоді приладів і

зараз зберігається в музеї історії Університету Утрехта [17, р. 18]. Не стояли осторонь цих процесів і наші сусіди. Вже у 1780 р. з навчальною метою було створено кабінет механіки в Краківському університеті [19].

Велика французька революція дала новий поштовх для розвитку ідей епохи Просвітництва, де вірі людини в науковий (в т. ч. технічний) прогрес відводилося не останнє місце. Зокрема, вже 1794 р. була заснована Політехнічна школа у Парижі, при якій існували кабінет фізики і механіки.

На розвиток музеїв у структурі ВНЗ впливали низка факторів. З одного боку, в результаті наукового прогресу упродовж XVIII – на початку XIX ст. збільшилася кількість та якість досліджень, які проводилися на базі університетських колекцій. Останні почали відігравати в житті вищого навчального закладу настільки вагомую роль, як ніколи досі, виконуючи функцію баз для проведення досліджень. З іншої сторони, початок XIX ст. – це період формування німецької та французької моделей вищої освіти. Реформа Вільгельма фон Гумбольдта, яка помістила дослідження та підготовку кадрів для наукових досліджень в центрі організації навчального процесу, незабаром дала свої плоди [21, р. 67]. У той час, як на початку століття Париж був Меккою для вчених і дослідників з усього світу, від 1830-х років французький уряд почав направляти своїх представників до Німеччини, щоб перебрати досвід [16, р. 5]. Тому саме в країнах, які орієнтувалися на німецький зразок вищої освіти, становлення університетських, в т. ч. технічних музеїв, відбувалося швидше порівняно з іншими. Зокрема, після освітньої реформи 1815 р. у Нідерландах реформовані державні університети зобов'язалися створити у своїй структурі низку навчально-допоміжних лабораторій, серед яких кабінети фізики

та хімічні лабораторії з інструментами, моделями і апаратами для проведення дослідів [21, р. 368].

У першій половині XIX ст. активізувався процес становлення політехнічної освіти в Європі: 1837 р. була утворена Політехнічна академія в Порто (Португалія), а в 50-х рр. – Тосканський технічний інститут та Політехніка в Турині. Вже у 1862 р. почав функціонувати Технічний музей Туринської політехніки, який діє досі [18, р. 2].

На відміну від німецькомовної, в англійській частині світу перехід від лекцій-демонстрацій до організації навчання у лабораторії з відповідним формуванням колекції досяг свого піку між 70-80-ми рр. XIX ст. Зокрема, у 1871 р. була заснована Cavendish Laboratory в Університеті Кембриджу для організації практично-орієнтованого навчання студентів-фізиків [15].

Становлення університетських технічних музеїв в дореволюційній Росії відбувалося паралельно із розвитком промислового виробництва та різних видів транспорту. Діяльність музеїв регулювалася університетськими статутами. Оскільки вже перший статут 1804 р. передбачав наявність в університеті серед інших структур кабінету фізики, астрономічної обсерваторії та хімічної лабораторії, це дало підстави для формування перших навчальних музеїв технічного напрямку [9, С. 18].

Найкращі фізичні кабінети музейного типу, куди вносили всіх гостей ВНЗ і де прилади встановлювалися на спеціальні розкішні підставки, сформувалися в Московському університеті і Петербурзької медико-хірургічної академії. Найбільшим вузівським технічним музеєм в царській Росії став музей, заснований в 1813 р. в Петербурзькому інституті інженерів шляхів сполучення [1, С. 68].

Незважаючи на універсальність університетських статутів, поряд із

укладанням кожного з них провідною залишалася думка про можливість кожного вищого навчального закладу розвиватися своєрідно, враховуючи особливості професійної спрямованості ВНЗ [10, С. 16]. Саме тому в Петербурзькому інституті інженерів шляхів сполучення було засновано кабінети машин та інструментів, а також зал для зберігання моделей всіх важливих в Росії і закордоном споруд, який називався «Музеум». З-за кордону виписувалися фізичні інструменти та моделі найбільш відомих будівель. Через музей здійснювалася своєрідна реклама всього нового у виробництві шляхів сполучення [1, С. 68].

Незважаючи на свою консервативність, Статут 1835 р. також передбачав наявність університетських музеїв. Тим більше, що предмети, які читалися на фізико-математичну відділенні філософського факультету, – астрономія, фізика, хімія, мінералогія, технологія та інші – потребували наочних форм викладання. Зауважимо, що саме в цей період серед навчальних предметів з'явилися такі дисципліни, як «технологія», «лісознавство» та деякі інші, що свідчило про розвиток відповідних галузей наукового знання [10, С. 13].

У середині XIX ст. інженерні науки, промисловість і транспорт стали розвиватися більш активно. Ці галузі найбільше цікавили Миколу I, імператора-інженера. Участь у Всесвітній виставці в Лондоні (1851 р.) показала, що Росія не поступалася іншим країнам, наприклад, в галузі виробництва виробів зі срібла та золота. Виробництво паперу та тканин також виявилось на міжнародному рівні. Музей Петербурзького інституту інженерів шляхів сполучення до 60-х рр. став доступним для відвідин громадськістю, був єдиним музеєм такого роду в Росії і кращим в Європі [1, С. 137].

Найважливішим завданням університетів у Статуті 1863 р. проголошено розвиток науки. Багато в чому це досягалося через музеї. У Статуті передбачалося наявність, як правило, тих музеїв (кабінетів), які вже довели право на існування. До числа науково-допоміжних підрозділів належали в т. ч. агрономічні кабінети та музеї практичної механіки. Хоча продовжувала збільшуватися кількість музеїв гуманітарного профілю, одним із небагатьох винятків став сільськогосподарський музей в Київському університеті, яким керував професор С.М. Ходєцький. У 1861 р. йому вдалося отримати 2 тис. руб. позабюджетних коштів для придбання необхідних предметів. Крім того, штатне фінансування становило 1000 руб. Старіон Мартинович розгорнув активну виставкову діяльність «сільськогосподарських виробів»; перша виставка відбулася у 1852 р. [1, С.165].

Поширення технічних знань, яких так потребувала дореволюційна Росія, здійснювалося через музеї, в т. ч. університетські. Однак якщо на початку XIX ст. у своїх експозиціях вони демонстрували виключно закордонні промислові досягнення, то із розвитком російської промисловості почали показувати успіхи російських фахівців не тільки в своїх експозиціях, а й за кордоном [1, С. 192]. (Всесвітня виставка в Парижі, 1867 р., Віденська Всесвітня виставка, 1873 р., Міжнародна виставка у Філадельфії, 1876 р.).

Музей Московського технічного училища, який брав активну участь у представленні російської сторони на вищевказаних виставках, зусиллями співробітників неабияк посприяв проведенню Політехнічної виставки в Москві 1872 р. Там було організовано технічний розділ, що послужив основою Політехнічного музею.

Бурхливий підйом промисловості, розвитку транспорту і зв'язку впли-

нув на розширення мережі технічних музеїв. Створення Музею зразків товарів (іноді його називали Музеєм товарознавства) ректорат Петербурзького політехнічного інституту доручив Володимирі Олександровичу Ковалевському. У 1904-1905 рр. він вивчав досвід роботи аналогічних музеїв, відвідавши Німеччину, Францію, Англію, Італію, Австрію, був відраджений для ознайомлення мануфактурами, фабриками і технічними підприємствами Середньої Росії, Кавказу і Туркестану. В.О. Ковалевський поставив завдання створити такий музей, який би відображав не тільки минуле, а й сучасний стан промисловості в Росії, був «живою установою», а не тільки зібранням «мертвих» колекцій. Поповнювалися фонди за рахунок пожертвувань від різних фабрик і заводів, з виставок. У Музеї демонструвалися колекції моделей машин і знарядь виробництва, а також численні таблиці та діаграми [1, С. 271].

Аналогічний, хоча і менший за масштабами Музей товарознавства діяв в Київському комерційному інституті (заснований в 1906 р.). Кількома роками раніше члени Інженерного гуртка Київського політехнічного інституту виступили ініціаторами створення Інженерного музею, який відчинив двері для відвідувачів в 1902 р. за сприяння першого ректора КПІ, професора В.Л. Кирпичова [3, С. 8].

Становлення технічних музеїв в Україні та закордоном в XX ст. продовжилося, враховуючи тенденції розвитку наукової думки. З-поміж низки музеїв у цей час варто виділити створення Музею історії науки Оксфордського університету в 1935 р. Він і зараз продовжує пишатися неперевершеною колекцією старовинних наукових приладів, до того ж розташовується в найстарішій будівлі, яка вперше у світі була збудована спеціально для музею у XVII ст. [19].

З 1930 р. починає вести свою історію Музей історії науки Університету Флоренції. Він створений на базі кабінету фізики, коріння якого тягнеться ще із 1775 р. З 1938 р. функціонує музей фізики Університету Коїмбри, 1979 р. – Астрономічний музей Болонського університету [1, С. 375, 377].

Щодо особливостей створення музеїв технічного напрямку на українських теренах у ХХ ст. (нагадуємо, що враховуючи нечіткість існуючої класифікації, у статті мова йде про техніко-технологічні, сільськогосподарські, транспортні, засобів зв'язку, військової техніки, авіації і космонавтики – за винятком медичних та фармацевтичних), то цей процес відбувався в розрізі із вищезгаданими тенденціями.

Дуже важко визначити вік університетських колекцій взагалі і технічних зокрема, часто вони починали створюватися в іншому ВНЗ, нерідко розпорошувалися, після реформування навчальних закладів часто змінювали своє місце розташування. Започаткування низки технічних музеїв було пов'язане із Київським політехнічним інститутом. Відомо, що в 1923 р. у КПІ діяло 12 музеїв, а саме: електрогуртка, студентських робіт, інженерний, загальної технології металів, механічної лабораторії, авіаційних моторів, загальної зоотехніки, мінералів, зоологічний, сільськогосподарського виробництва, музей ґрунтів і музей архітектури. Однак через зміну політичної ситуації, з утворенням на базі факультетів, відділень та спеціальностей КПІ нових самостійних вищих навчальних закладів колекції розпорошилися і, на жаль, жоден із перерахованих музеїв до нашого часу не зберігся [3, С. 15].

В Україні зараз функціонує низка музеїв вищих навчальних закладів III–IV рівня акредитації технічного профілю, хоча безперечно, що кількість університетських музеїв, які за напо-

вненням своїх фондів не є технічними, а тільки містять відповідні експонати, є набагато більшою.

У привілейованому становищі порівняно з іншими університетськими музеями є Державний політехнічний музей при Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут», який сьогодні фактично виступає єдиним загально-технічним музеєм в Україні, та Державний музей авіації при Національному авіаційному університеті. Ці музеї мають пряме державне фінансування (згідно відповідних Постанов Кабміну) і створювалися з нагоди певних дат (100-річчя Київського політехнічного інституту та 100-ліття світової авіації відповідно) [3, С. 60; 4]. Наявність стабільного бюджету є основним чинником (хоча і не єдиним), який позитивно впливає на діяльність вказаних музеїв, дозволяючи їм повноцінно виконувати свою місію. Однак ця обставина змінює статус збірок, роблячи їх відомчими, відповідно вони не є університетськими музеями в класичному розумінні цього поняття.

Згідно даних автора статті, станом на 2013 р. в нашій державі діє 73 музеї вищих навчальних закладів III–IV рівня акредитації, які дають освіту в різних галузях технічних знань – від сільського господарства до авіації, з них 54 – музеї історії. Такі музеї, однак, не можна зарахувати до категорії «технічних», оскільки їхні експозиції ілюструють переважно історію становлення ВНЗ, наукові досягнення, розповідають про видатних випускників тощо. Ілюстративним матеріалом виступають документи, фото або їхні копії; речовий фонд представлений фрагментарно, тим більше технічними пам'ятками. Це, наприклад, музеї історії Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, Національного університету біоресурсів і природокористування України,

Дніпродзержинського державного технічного університету. Серед збірок цієї категорії можна виділити Музей історії Харківського національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», де зберігаються оригінальні зразки науково-технічної творчості: макети генератора імпульсної напруги на 1,25 млн. вольт, трактори Т-74, Т-150, дистиляційна колона потужністю 500–600 т соди на добу, автоматична лінія з випуску мюонних засобів й інші [3, С. 113].

Яскравим прикладом, чому музей, який знаходиться в технічному ВНЗ, може бути цілком гуманітарним, є музей історії Харківського національного університету електроніки. Фонд музею, який налічує близько 2000 експонатів, представлений галереєю професорів ВНЗ, їхніми особистими речами, фотографіями, нагородами, науковими працями із дарчими підписами [8]. Натомість пам'ятки технічного характеру практично відсутні.

Власне технічними університетськими музеями, на думку автора статті, є наступні: музей історії радіотехніки імені професора Ю.П. Кунченка Черкаського державного технологічного університету, музей історії кафедри інформатики Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, музей обчислювальної техніки гірничого факультету Української інженерно-педагогічної академії, музей історії факультету механізації сільського господарства Національного університету біоресурсів та природокористування та музей історії сільськогосподарського машинобудування Білоцерківського національного аграрного університету. Експозиції цих музеїв ілюструють історію розвитку техніки за допомогою речових пам'яток – як макетів, так і оригіналів. Їхня основна місія співзвучна із завданням технічних музеїв – ознайомити відвідувача із історією розвитку та сучасним станом технічних пристроїв. Залежно від того,

в якій галузі вони використовуються і визначається специфіка музею.

Цікавими музеями, які представляють історію становлення техніки як науки та її різних галузей, є меморіальні музеї. Так, скласти уявлення про винахідницьку і науково-педагогічну діяльність Івана Пулюя, вченого, відомого у світі працями з електродинаміки, що лягли у фундамент теоретичних основ електротехніки, можна у кімнаті-музеї його імені в Тернопільському національному технічному університеті [11]. Меморіальний музей С.О. Макарова Національного університету кораблебудування дозволяє скласти уявлення про становлення військово-морської науки і техніки та роль адмірала в цьому процесі [6, С. 35]. Натомість Музей академіка архітектури О.М. Бекетова Харківської національної академії міського господарства дозволяє розкрити для відвідувачів постать зодчого, який сформував архітектурний образ міста Харкова [5, С.113].

Окрему нішу серед університетських музеїв займають збірки відомих ВНЗ, які охороняють безпеку нашої держави. Колекції народного музею Академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля МНС України, музею Харківського університету повітряних сил ім. І. Кожедуба, музею історії Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, музею історії Академії сухопутних військ імені гетьмана П. Сагайдачного, музею Академії військово-морських сил ім. П.С. Нахімова, народного музею бойової слави Житомирського військового інституту ім. С.М. Корольова Національного авіаційного університету (ЖВІ НАУ) представлені оригіналами та макетами бойової техніки, озброєння, обмундирування, різного роду пристроїв тощо. На думку автора статті, вони не є повноцінними «технічними музеями», оскільки їхнє основне завдання – проілюструвати етапи становлення конкретного ВНЗ, а

технічні пам'ятки є тим матеріалом, який допомагає це зробити. Якби концепція створення певного музею передбачала висвітлення історії техніки, яка створювалася в університеті, використовувалася співробітниками тощо, то, однозначно, його профільна приналежність була б інакшою.

Таким чином, становлення системи університетських технічних музеїв в Європі розпочалося ще у XVII ст., коли в процесі створення астрономічних обсерваторій, а згодом кабінетів фізики почалося нагромадження пристроїв, які використовувалися для навчання та дослідження. Після Великої французької революції і розвитку ідей Просвітництва створюються політехнічні вищі навчальні заклади, при яких виникають музеї. Російська ім-

перія не була винятком, однак якщо на початку XIX ст. місцеві технічні університетські музеї орієнтувалися на показ закордонних досягнень, то в кінці століття вже рекламували технічні новинки, вироблені в Росії. Першим технічним музеєм при ВНЗ в Україні був Інженерний музей Київського політехнічного інституту, створений 1902 р. Після певного «відродження» на цьому напрямку упродовж міжвоєнного періоду довгий час технічні музеї не створювалися. Згідно даних автора статті, станом на 2013 р. в нашій державі діє 73 музеї вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації, які дають освіту в різних галузях технічних знань. Фонди 75 % цих музеїв містять тільки невелику кількість пам'яток технічного характеру.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бурлыкина М.* История музеев высших учебных заведений дореволюционной России (1724-1917) : дисс. на соискание науч. степени доктора культурологии. наук / М.И. Бурлыкина. – СПб, 2001. – 449 с.

2. *Бистріченко Г.* Музей історії Харківського політехнічного // Український технічний музей: історія, досвід, перспективи. Матеріали 8-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції (26–28 травня 2011 р., смт. Ворзель Київської обл.). – К., 2011. – С. 23-27.

3. *Гріффен Л., Константинов В.* Український технічний музей / Л.О. Гріффен, В.О. Константинов; Центр пам'ятокознавства НАН України та УТОПК. – Ніжин: Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2008. – 170 с.

4. Державний музей авіації (Жуляни) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aviamuseum.com.ua/uk/>. – 14.06.2013. – Назва з екрану.

5. *Слісєєва Т.* Музейний простір Харківської національної академії міського господарства / Т.П. Слісєєва // Університетські музеї: європейський досвід та українська практика: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (6-7 жовтня 2011 р., м. Київ). – Ніжин: Ферокол, 2012. – С. 109-120.

6. Имени адмирала: университет, музей, фонд ценной книги. – Николаев: ФООП Торубара Е.С., 2011. – 126 с.

7. *Кос А.І.* Архівні матеріали експозиції Музею історії НУ «Львівська Політехніка» // Український технічний музей: історія, досвід, перспективи : матеріали 8-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції (26–28 травня 2011 р., смт. Ворзель Київської обл.). – К., 2011. – С. 61-63.

8. Музей истории Харьковского национального университета радиоэлектроники [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

http://www.kture.kharkov.ua/opencms/opencms/KNURE/kultura_i_sport/muzej_universitet.html?__locale=ru. – 14.06. 2013. – Название с экрана.

9. *Новиков М., Перфилова Т.* Создание системы университетского образования в России и Устав 1804 г. / М.В. Новиков, Т. Б. Перфилова // Ярославский педагогический вестник. – 2012. – № 1. – Том I (Гуманитарные науки). – С. 15-22.

10. *Новиков М., Перфилова Т.* Университетский устав 1835 г. / М. В. Новиков, Т. Б. Перфилова // Ярославский педагогический вестник. – 2012. – № 3. – Том I (Гуманитарные науки). – С. 11-20.

11. *Рокицький О., Рокицька Н.* До історії становлення музею Івана Пулюя / О. Ро-

кіцький, Н. Рокіцька // XV наукова конференція Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя: матеріали. – Тернопіль, 2011. – С. 183.

12. Рутинський М., Стецюк О. Музеєзнавство: навч. посіб. / М.Й. Рутинський, О.В. Стецюк. - К.: Знання, 2008. - 428 с.

13. Сухацький Р. Музей історії радіотехніки імені Ю.П. Кунченка в ЧДТУ // Український технічний музей: історія, досвід, перспективи: матеріали 8-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції (26–28 травня 2011 р., смт. Ворзель Київської обл.). – К., 2011. – С.137-139.

14. Татарчук В.В. Музей при Авіаційному науково-технічному товаристві в Київському політехнічному інституті / В.В. Татарчук // Український технічний музей: історія, досвід, перспективи: матеріали 8-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції (26–28 травня 2011 р., смт. Ворзель Київської обл.). – К., 2011. – С.139-143.

15. A History of the Cavendish Laboratory (1871-1910) [E-recource] / A. Fitzpatrick and others. – London-New-York-Bombey-Calcutta: London Longsman, Green, 1910. – 264 p. – Accessed <http://archive.org/stream/history-of-cavendi00londouft#page/n9/mode/2up/>. – 14.06.2013. – Title from screen.

16. A History of the university in Europe : universities in the nineteenth and early twentieth centuries (1800-1945) / editor Walter Rüegg. – Volume III. – Cambridge University Press, 2004. – 729 p.

17. Bos H.J.M. Mechanical instruments in the Utrecht University Museum / H.J.M. Bos. – Utrecht, 1968. – 70 p.

18. Forte Cr. Musei lavoro industriale in Italia [E-recource] / Cristina Forte. - Accessed Server\dati\Documenti\CRISTINA FORTE\FONDAZIONE MICHELETTI E MUSEO INDUSTRIA E LAVORO\FONDAZIONE e MUSEO – Shede patrimonio, storia ecc\I industrial in Italia (Inviatta al Dott. Claudio Pavonne).doc/. – 14.06.2013. – Title from screen.

19. History: overview : Museum of the History of Science [E-recource]. – Accessed <http://www.mhs.ox.ac.uk/about/history>. – 14.06.2013. – Title from screen.

20. Jasiuk J. Les musees scientifiques et techniques en Pologne / J. Jasiuk // La Lettre de l'OCIM. – 2001. – Volume 76. – P. 71-79.

21. Lourenco M. Between two worlds: the distinct nature and contemporary significance of university museums and collections in Europe : PhD thesis / Marta C. Lourenco. – Conservatoire National des Arts et Metiers, Paris, 2005. – 405 p.

22. Theologi-Gouti P. A New Museum for an Ancient Land: Patras University Science and Technology Museum / Penelope Theologi-Gouti // MUSEUM International. - Volume 52. - Issue 2. – April–June, 2000. – Pages 25-27.

23. Wiesenfeldt G. The virtues of new philosophies or: how the Leiden philosophical faculty survived the crisis of 1676 [E-recource] / Gerhard Wiesenfeldt. – Accessed <http://www.oslo2000.uio.no/AIO/AIO16/group%203/Wiesenfeldt.pdf>. – 14.06.2013. – Title from screen.

Муравская С.В. Технические музеи высших учебных заведений в Украине и Европе: история создания и проблемы профильной принадлежности. В статье автор анализирует историю возникновения технических музеев высших учебных заведений в Европе и Украине в частности. Предлагается обобщенная характеристика университетских современных музеев этого профиля и точка зрения на проблемы их профильной принадлежности.

Ключевые слова: технический музей, техника, университет, высшее учебное заведение, профиль музея.

Muravska S.V. Technical museum of higher educational establishments in Ukraine and Europe: history and problems of profile alignment. Author examines the history of technical museums of higher educational establishments in Europe and Ukraine in particular. The generalized characteristic of such modern university museums and point of view on their profile alignment are also proposed.

Keywords: technical museum, technology, university, college, the profile of the museum